

Ангеліна СТОЛІТНЯ

*аспірантка кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства
Львівського національного університету ім. І. Франка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-4356-8048>
e-mail: anhelinastolitnia@gmail.com*

ВИНАЙДЕННЯ ЖІНОЧОЇ СТАРОСТІ: ДОСВІДИ ЖІНОЧОГО СТАРІННЯ ЯК ПРАКТИКА ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МАЛІЙ ПРОЗІ

Ревізовано досвіди жіночого старіння крізь призму студій повсякдення в сучасній малій українській прозі. Простежено підходи до дослідження і дефініції повсякдення в контексті історії, філософії, антропології, культурології. Досліджено вплив повсякдення на буття старої жінки. Зосереджено увагу на тому, як у контексті повсякдення старі жінки освоюють простір і час. Висвітлено особливості комунікації старих жінок зі світом та власним тілом. Основний акцент зроблено на осмисленні дому як простору, що, з одного боку, обмежує жінку впродовж усього її існування, слугуючи метафорою замкненості у своєму досвіді, а з другого – є потенційною зоною безпеки та творчості. Наголошено на прагматичному й афективному аспектах дому в житті старої жінки. Досліджено циклічність часу для старої жінки, що розгортається нелінійно, йде врозріз із дійсним історичним часом, відтак циклічність забезпечує ритуалізованість повсякдення.

Детально розглянуто літературні репрезентації повсякденних практик у малій прозі Артема Чеха («Район Д»), Ірини Цілик («Червоні на чорному сліди») та Тані Малярчук («Звірслов»). Висвітлено, як через повсякденні ритуали героїням вдається взаємодіяти з іншими, протистояти або ж піддаватися впливу старіння, освоювати новий життєвий світ цього вікового періоду. Наголошено на нерозривному зв'язку між тілом та містом, що впливає також і на мову персонажок. Констатовано важливість виходу старої жінки за межі повсякденності (через святкові ритуали чи поворотні зустрічі з молодшими поколіннями), що часто призводить до переломних моментів для застиглого буття старої жінки, а водночас може й бути нагодою переосмислення себе. Вказано на амбівалентність усталеності повсякденного життя: з одного боку, воно є джерелом стабільності, а з другого – обмежує можливості старої жінки.

Ключові слова: проза, літературна геронтологія, жіноча старість, студії повсякдення, сучасна література.

Українська проза з моменту відновлення незалежності України стала голосом колишніх підпорядкованих. Постколоніальний статус визначав вектор розвитку художньої літератури: проговорити досі непроговорене, табуйоване, замовчане. Відтак проза починає реактивно залучати до сфери своїх інтересів раніше маргіналізовані групи, роблячи своїм фокусом досвіди, які раніше не були належно ословлені й репрезентовані.

Водночас показово, що саме мала українська проза стала нехай мініатюрною, проте місткою формою для того, щоб дати простір для реалізації чутливих тем, розширюючи таким способом власний репертуар. Оповідання, нариси, новели, репортажі стали основною формою досвідчування подій Революції Гідності, адже необхідно було зафіксувати час тут-і-зараз, натомість великий роман потребує стабільності й суспільно-політичного спокою. Мала проза, зрештою, стала ерою Інших – помічених непомітних.

Одна з таких непомітних – постать старої жінки в літературі. І саме мала проза стає моментом її входу до дискурсу сучасної української літератури. Оповідання Тані Малярчук, Ірини Цілик та Артема Чеха виводять постать старої жінки з тіні, уважно прописуючи її досвід і взаємини зі світом. Сучасні автори й авторки демонструють життєвий світ своїх старих героїнь, часто співчуваючи чи по-доброму іронізуючи з них. Водночас можна сказати, що саме в малій формі старі персонажки одержують свій світ, населяють його і почуваються у малій формі комфортно. Буття жінки, а старої жінки й поготів, чіпко пов'язане з повсякденням, бо саме повсякденні звички і ритуали формують її буття, зокрема в аналізованих текстах. Тому погляд на стару жінку крізь призму студій повсякдення може стати продуктивним для дослідження жіночої старості.

Посилену увагу до дослідження повсякдення в гуманітаристиці можна спостерегти із другої половини XIX ст. (Мараховська, 2020, с. 77). Повсякдення стало важливим насамперед для вчених-істориків, адже поряд із подієвим минулим протікало неподієве буття, яке потребувало окремих студій. Щоби визначити повсякдення, вчені відштовхувалися від бінарних опозицій, протиставляючи його небуденному, тобто святковому чи ритуальному. Фернан Бродель (Fernand Braudel) досліджував структури повсякдення в історичному контексті, пишучи про економічну та матеріальну цивілізації, що взаємодіють через протиставлення, як верхнє і нижнє (Бродель, 1995, с. 11). Однак самою опозицією, що була насправді генетично вкоріненою, спроби дефініції обмежуватися не могли (Бочуля, 2012, с. 121). Поволі проблема повсякдення через свою обширність і всеохопність, а також піддатливість до інтерпретацій, перекочувала з історії до філософії, культурології, антропології та соціології.

Повсякдення стає основним аспектом феноменології після того, як Едмонд Гуссерль (Edmund Husserl) обґрунтував поняття інтерсуб'єктивності та запропонував зосередитися на вивченні життєвого світу (Лисенко, 2010, с. 131). Особливе значення для досліджень Е. Гуссерля в цьому розрізі мала концепція тіла, яку згодом розвинув Моріс Мерло-Понті (Maurice Merleau-Ponty), називаючи тіло способом комунікації зі світом, а світ – горизонтом досвіду (Мерло-Понті, 2001, с. 115).

Кліффорд Гірц (Clifford Geertz), інтерпретуючи людину як істоту, обплутану сітями смислів, тобто культурою (Гірц, 2001, с. 11), не оминув питання повсякдення. Антрополог, цитуючи соціолога Альфреда Шутца (Alfred Schütz), назвав повсякдення здоровим глуздом, на противагу релігійному підходу до осягнення світу (Гірц, 2001, с. 133). Адже людина в сітках культури та серед символічних вимірів існує в найвищій реальності, якою, на думку як А. Шутца, так і К. Гірца, є саме повсякденне життя. Крім того, К. Гірц також визнав, що повсякдення життя – це теж продукт культури (Гірц, 2001, с. 133), своєрідний соціально заданий сценарій, за яким людина рухається. Тож за цією тезою можна також висувати, що одним із важливих аспектів повсякдення може бути і його перформансивність.

Діяльнісність суб'єкта і навіть акт спротиву в контексті щодення з'явилися в основному дослідженні студій повсякденності – праці Мішеля де Серто (Michel de Certeau) «Винайдення повсякденності». Вчений прищільно зробив головним об'єктом своєї розвідки повсякдення, його вплив на мову, використовуючи концепції буденної мови Людвіга Вітгенштайна (Ludwig Wittgenstein) (Certeau, 2011, р. 8), а також дослідив взаємодію тіла з містом, звернувши увагу на символічний синтаксис міського простору, практики й тактики, що супроводжують повсякдення.

Мета статті – проаналізувати українську малу прозу крізь призму студій повсякдення, розкривши особливості змалювання старих персонажок та їхнього досвіду старіння у зв'язку з частопросторовим аспектом.

Ріта Фельскі (Rita Felski) стверджує, що повсякдення – «остаточна реальність, що не підлягає обговоренню, це неминуча основа для всіх інших форм людської діяльності» (Felski, 2000, р. 78). І саме ця реальність активно залучає до свого силового поля жінок, вони головню є її суб'єктами, а також жертвами (Felski, 2000, р. 80). Стара жінка існує в повсякденні за звичкою, бо суспільство не пропонує їй жодної іншої прийнятної ролі, крім домашньої.

Розглядаючи повсякдення, що складається із простору, часу й модальності, можна побачити, що простір у повсякденному житті – це дім, час – повторюваність, а модальність – звичка (Felski, 2000, р. 81). Для старої жінки ці показники – буквально фундаментальні основи буття. Якщо говорити про дім, то це простір, який не є відірваною, окремою дійсністю, а насправді – частиною значно ширшого владного дискурсу. Загалом, про дім як окрему сферу життя людини почало йтися у XIX ст., коли з'явилася потреба розмежувати сферу роботи й дому (Wigley, 1992, р. 327). Відтоді за чоловіками закріпилася сфера виробництва і влади, а за жінками – турботи й господарства. Тому дім упродовж довгого часу трактували як метафору фемінності (Wigley, 1992, р. 330), територію приватності та безвладдя.

Ріта Фельскі натомість пропонує переглянути значення дому для феміністичних студій, змінивши акцент (Felski, 2000, р. 84). Тобто не розглядати дім як суто репресивний простір, як це робила Бетті Фрідан (Betty Friedan), а ревізувати дім як простір, де жінка мала змогу реалізуватися як особа, що володіє практичними знаннями про світ. Зрештою, знамените *kinder küche kirche* стосувалося саме повсякденного життя, зокрема закритих просторів, відірваних від сфери влади. Однак про простір дому можна також говорити як про цілий потенціал можливостей: єрархії перевертаються вдома, де жінка, займаючись хатніми справами, постає як владна фігура, яка облаштовує своє життя власноруч, унормовує його через побут (Felski, 2000, р. 88).

Стара жінка не є носійкою влади і не прагне очолювати єрархії та освоювати простір, адже він для неї вже давно відомий і зрозумілий. Дім для старої жінки – це більше афективний, ніж прагматичний простір (Felski, 2000, р. 88). Стара жінка – колекціонерка, а її дім перетворюється на музей речей і спогадів, прагматичні виміри дому (їжа, сон, тепло) відходять на другий план, оскільки дім є початковим пунктом, звідки вона виходить у ширший світ та повертається назад, нора, у яку можна сховатися й поринути в пам'ять та ностальгію за життям, що минуло, хоча фактично продовжується.

У зв'язку з цим постає питання часу для повсякденного життя старої жінки. Час для повсякдення молодшої жінки зумовлений циклами, ідеться про менструальний цикл чи вагітність, тобто суто біологічно жінка запрограмована на постійне повторення та відтворення, адже йдеться про репродуктивну функцію насамперед (Felski,

2000, р. 82). Стара жінка, фертильність якої зникає, втрачає також певне відчуття часу, тому буття, зумовлене циклом, що складався з менших циклів, починає видаватися непевним і порожнім.

Крім цього, вихід на пенсію – ще одне порушення циклічності, адже в жінки з'являється час, який відтепер треба використовувати інакше. Власне, цей час повсякдення теж циклічний, тобто такий, що цілком відрізняється від лінійності історичного (Carpon, 2023). Тому виявляється, що повсякденне життя значно відстає від часу індустріалізованого суспільства. Стара жінка в цьому часі поволі консервується, уповільнюючи його не лише повторюваністю певних практик, а й відмовляючись спрямовувати своє життя в майбутнє.

Саме рутина, чітко випрацювані звички роблять можливими також і входження старої жінки у світ повсякдення. Вони дають певну оптику на світ, стають опорою та способом вгамувати тривогу щодо входження у стан старіння. Зрештою, саме звичка є тим, що підтримує стан жінки у кризовий момент: якщо існує рутина як ритуал, жінка досі почувається належною до спільноти, а випрацювання нових звичок цілком переформатує її дотеперішнє існування.

Повсякдення старих персонажок у збірці оповідань Артема Чеха «Район Д» зводиться до вже згаданого простору дому, який читач сприймає крізь погляд юного наратора, який розповідає історію власного району в Черкасах. Єва Борисівна, його сусідка, «стара фронтовичка» (Чех, 2019, с. 21), до якої ставилися з повагою саме через її героїчне, сказати б, агентивне минуле. Однак теперішнє героїні сконцентроване в замкненому просторі, вона не виходить із дому, її повсякденним вбранням стає нічна сорочка.

Власне одяг як маркер належності до певного класу, спільноти стає для Єви Борисівни умовністю, адже її старість – сомнамблучна, така, що протікає в межах ліжка та балкону. Тому персонажка затримується, певним способом зависає у часі, що давно минув, відмовляється його сприймати та перебувати в його плині. Реальність героїні споглядає лише з балкону, тобто лінійний час залишається для персонажки минулим часом.

Однак саме балкон стає тим топосом, який поєднує стару жінку з покійним чоловіком. Для подружньої пари балкон був місцем, де перетиналися світ природи (горіх, який посадив під вікном чоловік Єви Борисівни і назвав його Євушкою на честь дружини), світ міський (міська панорама) та світ повсякденний (уклад квартири): «У дев'яності побачити їх можна було лиш на балконі. Вони сиділи на табуретах і вдивлялися у важку, майже чорну зелень, що затуляла собою двір та індустріальний пейзаж. Звуки та голоси долинали до них, ніби з телевізора, в якому сів кінескоп. Горіх виріс швидко й сягав третього поверху. Його широке листя закривало їхнє потаємне існування від надвірного галасу й сум'яття, а їхню квартиру – від зайвого світла. Морок і тиша. Сон і хрипке бубоніння з радіоточки. Тут – ліжка, тут – трюмо» (Чех, 2019, с. 82–83). Тобто головне в повсякденні літньої пари – перебування в тіні, непоміченість та водночас чітка позиція предметів у просторі дому, що регламентує буття старості. Тут ідеться також і про звичку сприймати свій простір сталим та незмінним, бо будь-яку зміну стара людина може сприймати як загрозу власному існуванню.

Натомість інша стара жінка, яка фігурує в оповіданні збірки «Район Д» Артема Чеха, Валентина, проживає доволі універсальні повсякденні практики старих людей:

«А потім Валентина стала старою, більшість свого вільного часу проводила в поліклінічних чергах, сил боротися з юністю і красою не залишилося» (Чех, 2019, с. 242). Юність для жінки не є антагоністом, вона апатично сприймає дійсність і себе в ній, перебуваючи у перманентній черзі. Валентина перебуває в очікуванні, проте простір поліклініки зводить її онтологію до буття всередині власного тіла, населеного хворобами.

Її взаємодія з дітьми, тобто вже зі згаданою молодістю, зведена фактично до нуля. Валентина живе ізольовано у своєму помешканні, допоки син і донька не вирішують продати її квартиру. Тут Валентина залишається авторитарною постаттю для дітей, відмовляючись покидати дім, який і є для неї заземленням, пунктом щоденного відправлення й повернення, якорем, що викликає в неї сильні емоції, тому відмовитися від нього неможливо: «Вона плакала, навіть кричала, зриваючись на хрип, просила. Говорила, що живе тут із шістдесят восьмого, що ці стіни – святиня, непахитна і нездоланна, що навіть меблі та люстри – все на своєму місці, наче обереги від нещастя» (Чех, 2019, с. 252).

Власне, саме дім диктує не лише спосіб освоєння себе як простору, а й встановлює правила поведінки, а що ще важливіше – правила комунікації всередині себе. Тож Валентина використовує всі способи, щоби продемонструвати дітям, що простір належить їй настільки, наскільки вона належить йому.

Зрештою, персонажка вирішує вийти за межі профанного, щоби зберегти свій дім. Вона виходить на сакральний рівень, звертається до Бога і виходить із дому, щоби здійснити своєрідну прощу – завітати до пастора в інший район Черкас. Так Валентина виходить далеко за межі повсякденного життя, яке збурили її діти. Насправді, саме цей шлях стає поворотним у сюжеті старості жінки – у цій динамічній сцені перетинається простір, тіло, вік, пам'ять: «Піт стікав їй по спині, важко нило в потилиці. Вона була тут тисячі разів, але все тепер здавалося незнайомим і ворожим ... Валентина відчувала, як темрява огортає її, як надсадно б'ється її серце, зриваючись, замовкаючи й прискорюючись, надолужуючи втрачені удари. Вона зробила крок, потім ще, зупинилася. Ще крок пластиліновим чорноземом із крихтами асфальту. Знову зупинилася. Оперлася на паркан» (Чех, 2019, с. 256–257).

Описана взаємодія жінки з містом – ніщо інше, як продукт її буття в цьому просторі. Елізабет Гросс (Elizabeth Grosz) наголошує на тому, що тіло трансформує місто (Grosz, 1992, р. 248), адже тіло і місто взаємовизначальні сутності, однак ця схема не працює, коли йдеться про тіло старої жінки, яке не має достатньої сили для того, щоби впливати на міський простір.

Те, як стара жінка долає цю відстань, підкреслює прощання із простором, рух містом – уривчастий і непослідовний. Елізабет Гросс стверджує, що тіло людини саме собою є незавершеним, своєрідною «серією потенційних можливостей» (Grosz, 1992, р. 245). Ця потенційна тілесна можливість не реалізується на практиці, оскільки героїню гальмує її власне тіло, хвороба, усвідомлення того, що вона не дійде до місця призначення. Зрештою, це пунктирне мовлення про місто завершується поверненням додому.

Натомість І. Цілик у збірці оповідань «Червоні на чорному сліди» вибудовує відмінний образ жіночої старості у зв'язку з повсякденням: Надія Степанівна, яка працює доглядальницею молодого Кості з інвалідністю, освоює його квартиру як потенційний дім. Попри те, що Костя одразу чітко пояснює правила дому, серед

яких – сувора заборона розмовляти з ним, а також заборона будь-що готувати, робота стає для старої жінки наближенням до чоловіка, вписуванням його у власне повсякдення.

Надія Степанівна сприймає Костю як онука, тобто залучає його до власного родинного простору, а також починає одомашнювати його порожню квартиру: розставляє в помешканні вазонки, вішає ікони, прибирає, дарує чоловікові папугу, тобто залишає свої сліди у просторі. Зрештою, між старою жінкою та молодим чоловіком налагоджується комунікація: Надія Степанівна передає й довіряє власну пам'ять Кості так, наче він і справді дотичний до її біологічної родини. Розмови стають частиною їхнього зближення в буденності старості та хвороби. Також стара жінка здійснює ритуали: «На теплій жовтій кухні запотіли шибки – Надія Степанівна ретельно готувалася до свого коронного виходу. Цілий день тут щось варилося, парилося, місилось; терся мак, булькали голубці, ліпилися манюсінські вушка з грибами для пісного борщу» (Цілик, 2015, с. 90).

Надія Степанівна виходить за межі повсякдення, трансформуючи його у свято. Кулінарні ритуали старої жінки тісно пов'язані з Різдвом. Вона змінює одяг, стимулюючи Костю переодягнутися у святкове, тим самим змінюючи сприйняття буденності як циклічних процесів, які не мають для її підопічного жодного сенсу. Святом і виходом із буденного життя для Надії Степанівни також є танці, які вона відвідує на вихідних. Це – інше її життя, окреме від Кості, який насправді не знає, як живе стара жінка поза межами його дому, адже вона здається настільки залученою у простір його повсякдення, яке поволі облаштовує і рутинізує як локус спільного буття.

Антоніна Василівна зі збірки оповідань Т. Малярчук «Звірослов» сфокусувала своє життя на самотньому існуванні: переглядати старі фото і ритуально плакати під впливом спогадів, а також співіснувати із собакою Жучкою, яку треба вигулювати, відповідно – покидати простір дому-музею. Коло її спілкування звужене до подружки та хатнього улюбленця. Вихід із повсякденності відбувається через зіткнення з молодістю – під час знайомства із юним сусідом Віктором. Саме досліджуючи чужий простір, жінка одержує змогу побачити себе й відстежити зовнішні зміни, які з нею відбулися: «Коридорчик і одна кімната з дзеркальними стінами. Антоніна Василівна в дзеркалах спершу навіть розгубилася. Власне відображення в дзеркалах їй не подобається. Яка я стала стара і згорблена, думає» (Малярчук, 2009, с. 105).

Розлам у повсякденному житті героїні стається в момент, коли вона спочатку обирає позицію спостерігачки щодо Віктора, який перебуває у постійному русі, що контрастує зі способом життя старої персонажки. Відкритий простір міста лише поглиблює почуття самотності Антоніни Василівни, натомість спілкування з Віктором у замкненому просторі це почуття атрофує. Буття старої жінки ретроспективне, закорінене в минуле, а смерть Жучки, спроба вписатися у спільноту пенсіонерів через танці, зникнення Віктора підштовхують героїню до переформатування буття. Антоніна Василівна відмовляється від минулого, що може цілком означати і примирення зі старістю, а також вибудовування цілком нової повсякденності.

Отже, повсякдення як оптика для аналізу жіночої старості в художній літературі дає змогу здійснити ґрунтовний аналіз буття персонажок у сучасній українській літературі, що виявилася відкритою для чутливих і непроговорених досвідів. Літературна репрезентація висвітлює не лише циклічність, а й виняткові події, що стають потрясіннями для героїнь та змушують переосмислити повсякдення. Час постає

сталим і повторюваним, дім натомість не є однозначною метафорою: з одного боку він замикає стару жінку в її досвіді старіння, а з другого – слугує певним якорем буття, зоною безпеки й творчості, що дає їй можливість виходити за межі буденності. Водночас перспективними для дослідження в контексті жіночої старості й повсякденного життя в художній літературі залишаються аспекти взаємодії старої жінки з міським і сільським просторами, її вихід поза межі повсякдення та родинного кола, проблеми старості й повсякденного знання, а також жанрові чинники, що впливають на портрет старих жінок у прозі різних форм.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Бочуля, О. (2012). Повсякденність: загальний аналіз природи і структури. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософські науки*, 15, 129–137. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_philos_2012_15_17

Бродель, Ф. (1995). *Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм. XV–XVIII ст.* (Т. 1: Структури повсякденності: можливе і неможливе). Київ: Основи.

Гірц, К. (2001). *Інтерпретація культур. Вибрані есе* (Н. Комарова, пер. з англ.). Київ: Дух і літера.

Лисенко, О. (2010). Історія повсякденності як галузь наукового знання (Повсякденна історія війни: методологічні нотатки). В *Історія повсякденності: теорія та практика: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (Переяслав-Хмельницький, 14–15 травня 2010 р.)*, 11–19.

Малярчук, Т. (2009). *Звірслов*. Харків: Фоліо.

Мараховська, Е. (2020). Культура повсякденності інтелігенції пізньорадянської доби як репрезентація кризи системних цінностей. *Історія та географія*, 58, 76–83.

Мерло-Понті, М. (2001). *Феноменологія сприйняття* (О. Йосипенко, С. Йосипенко, пер. з фр.). Київ.

Цілик, І. (2015). *Червоні на чорному сліди: оповідання*. Київ: Комора.

Чех, А. (2019). *Район «Д» [збірка оповідань]*. Чернівці: Меридіан Чернівці.

Capron, E. (2023). Time and Old Women. *Lapham's Quarterly*. <https://www.laphamsquarterly.org/roundtable/time-and-old-women>

Certeau, M. de. (2011). *The Practice of Everyday Life* (3rd ed.). (S. F. Rendall, Trans.). Berkeley (California): University of California Press.

Felski, R. (2000). The Invention of Everyday Life. In *Doing time: Feminist theory and postmodern culture*, 77–98. New York: New York University Press. DOI: <https://doi.org/10.18574/nyu/9780814728703.003.0007>

Grosz, E. (1992). Bodies-Cities. In B. Colomina (Ed.), *Sexuality & Space*. New York: Princeton Architectural Press, 241–254.

Wigley, M. (1992). Untitled: The Housing of Gender. In B. Colomina (Ed.), *Sexuality & Space*. New York: Princeton Architectural Press, 327–389.

REFERENCES

Bochulia, O. (2012). Povsiakdennist: zahalnyi analiz pryrody i struktury. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia: Filosofski nauky*, 15, 129–137. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_philos_2012_15_17 (in Ukrainian).

Brodel, F. (1995). *Materialna tsyvilizatsiia, ekonomika i kapitalizm. XV–XVIII t.* (T. 1: Struktury povsiakdennosti: mozhlyve i nemozhlyve). Kyiv: Osnovy (in Ukrainian).

- Hirts, K. (2001). *Interpretatsiia kultur. Vybrani ese* (N. Komarova, Trans.). Kyiv: Dukh i litera (in Ukrainian).
- Lysenko, O. (2010). Istoriia povsiakdennosti yak haluz naukovooho znannia (Povsiakdenna istoriia viiny: metodolohichni notatky). In *Istoriia povsiakdennosti: teoriia ta praktyka: materialy Vseukrainskoi naukovoï konferentsii (Pereiaslav-Khmelnitskyi, 14–15 travnia 2010 r.)*, 11–19 (in Ukrainian).
- Maliarchuk, T. (2009). *Zvirocliv*. Kharkiv: Folio (in Ukrainian).
- Marakhovska, E. (2020). Kultura povsiakdennosti intelihentsii piznoradianskoi doby yak reprezentatsiia kryzy systemnykh tsinnosti. *Istoriia ta heohrafiia*, 58, 76–83 (in Ukrainian).
- Merlo-Ponti, M. (2001). *Fenomenolohiia spryiniattia* (O. Yosypenko, & S. Yosypenko, Trans.). Kyiv (in Ukrainian).
- Tsilyk, I. (2015). *Chervoni na chornomu slidy: opovidannia*. Kyiv: Komora (in Ukrainian).
- Chekh, A. (2019). *Raion «D» [Collection of short stories]*. Chernivtsi: Merydian Chernovits (in Ukrainian).
- Capron, E. (2023). Time and Old Women. *Lapham's Quarterly*. <https://www.laphamsquarterly.org/roundtable/time-and-old-women> (in English).
- Certeau, M. de. (2011). *The Practice of Everyday Life* (3rd ed.). (S. F. Rendall, Trans.). Berkeley (California): University of California Press (in English).
- Felski, R. (2000). The Invention of Everyday Life. In *Doing time: Feminist theory and postmodern culture*, 77–98. New York: New York University Press. DOI: <https://doi.org/10.18574/nyu/9780814728703.003.0007> (in English).
- Grosz, E. (1992). Bodies-Cities. In B. Colomina (Ed.), *Sexuality & Space*. New York: Princeton Architectural Press, 241–254 (in English).
- Wigley, M. (1992). Untitled: The Housing of Gender. In B. Colomina (Ed.), *Sexuality & Space*. New York: Princeton Architectural Press, 327–389 (in English).

Anhelina STOLITNIA

*PhD Student of the Department of Literary Theory and Comparative Literary Studies
I. Franko National University of Lviv
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-4356-8048>
e-mail: anhelinastolitnia@gmail.com*

THE INVENTION OF FEMALE AGING: WOMEN'S EXPERIENCES OF AGING AS A PRACTICE OF EVERYDAY LIFE IN CONTEMPORARY UKRAINIAN SHORT PROSE

The article revisits the experiences of female aging through the lens of everyday life studies in contemporary Ukrainian short prose. It traces approaches to the study and definition of everyday life within the contexts of history, philosophy, anthropology, and cultural studies. The research explores the influence of everyday life on the existence of elderly women, focusing on how they navigate space and time in this framework. The article highlights the peculiarities of elderly women's communication with the world and their own bodies. Special attention is given to the concept of home, understood as a space that both restricts women throughout their lives, serving as a metaphor for confinement in

personal experience, and offers a potential zone of safety and creativity. The pragmatic and affective aspects of home in elderly women's lives are emphasized. The cyclical nature of time for elderly women, which contrasts with linear historical time, is analyzed as a factor that ritualizes everyday life.

The study closely examines literary representations of everyday practices in short prose by Artem Chekh («Raion D»), Iryna Tsilyk («Chervoni na chornomu slidy»), and Tania Malyarchuk («Zvirosllov»). It identifies everyday rituals that help the characters interact with others, resist or be affected by aging, and adapt to a new stage of life. The article underscores the intrinsic connection between the body and the city, which also shapes the language of the characters. The necessity of transcending everyday life (through festive rituals or pivotal encounters with younger generations) is identified as a transformative moment for the stagnant existence of elderly women. The study notes the ambivalence of everyday life's stability: on the one hand, it serves as a source of stability, while on the other, it limits the possibilities available to elderly women.

Key words: prose, literary gerontology, female aging, everyday life studies, contemporary literature.